ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-24>

УДК 336.773

Богач О.В., Клименко Т.В.

Лозівська філія

Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

АНАЛІЗ І ОЦІНКА ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що знецінення гривні підриває конкурентоспроможність економіки України. На сьогоднішній день рівень інфляції є одним з найважливіших показників розвитку економіки. Падіння курсу гривні щодо вільноконвертованих валют вже вплинуло на найбільш чутливі до коливань валют сегменти споживчого ринку. Інфляційні процеси призводять до глибоких змін і зачіпають всі сторони соціально-економічного розвитку країни. Зниження темпу інфляції сприяє нормалізації структури внутрішнього попиту, перетворюючи його в фактор розвитку вітчизняних підприємств замість скупки нерухомості, іноземної валюти, землі. Стабілізація купівельної спроможності гривні необхідна для зміцнення грошової системи як форми організації грошового обігу, поліпшення якості грошей і виконуваних ними функцій. В мінімізації інфляційних процесів окрему важливу роль відіграє Національний банк України. Його грошово-кредитна політика спрямована на стабілізацію валютного курсу.

Ключові слова: інфляція, антиінфляційна політика, прогнози, Україна.

Bohach Olena, Klimenko Tatyana

Lozovskaya branch of the Kharkov State Highway College

ANALYSIS AND ASSESSMENT OF INFLATION IN UKRAINE

Summary. The relevance of the topic of research is that the depreciation of hryvnia undermines the competitiveness of the Ukrainian economy, and strengthens the redistribution of national income in favor of monopolist enterprises of the shadow economy at the expense of reducing the real wages, pensions and other fixed income, strengthens the property differentiation of the Community. Modern inflation has a number of distinctive features: earlier inflation was local in nature, now it is widespread, comprehensive; earlier it covered a great deal or smaller period, i.e. It had a periodic character, now it is chronic. Modern inflation is experiencing many factors such as cash and non-monetary. Today, the inflation rate is one of the most important indicators of the development of the economy. Thanks to the growth of inflation rates, both the effectiveness of the state's economic policy as a whole, as well as the sustainability of the country's economic system can be estimated. In the economy, an exciting topic is the rise in prices. The fall of the hryvnia course relative to freely convertible currencies has already affected the most sensitive currency segments of the consumer market. Inflation processes lead to deep changes and affect all branches to the country's socio-economic development. Reducing the inflation rate contributes to the normalization of the structure of domestic demand, turning it into the factor in the development of domestic enterprises instead of buying real estate, foreign currency, and land. The stabilization of the purchasing power of the hryvnia is necessary to strengthen the monetary system as a form of organization of money circulation, improving the quality of money and the functions performed. This will reduce the scale of the dollarization and the Euroization of the economy of Ukraine. The strengthening of the hryvnia is necessary for displacement from the internal turnover of monetary surrogates, foreign currency, barter transactions. The National Bank of Ukraine plays in minimizing inflation processes. Its monetary policy is aimed at stabilizing the exchange rate. At the moment, the task of the NBU is to stabilize the National Monetary Unit.

Keywords: inflation, anti-inflation policy, forecasts, Ukraine.

Постановка проблеми. Питання з приводу управління інфляцією є одними із складних в економічній політиці. В даний час існують різноманітні методи впливу на рівень інфляції. Перш ніж застосовувати ці методи, необхідно проводити аналіз попередніх років, вивчити статистичні факти та їх наслідки. У даній статті використовуються річні дані за 2010–2020 роки для аналізу динаміки рівня цін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з актуальністю обраної теми, її досліджувало багато зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема: А. Безкровний, П. Гайдуцький, А. Гальчинський, П. Єщенко, Р. Кембелл, Дж. Кейнс, М. Коваль, Т. Ковальчук, С. Кораблін, С. Олійник, О. Петрик, В. Попов, П. Порошенко, В. Прісняков, А. Ревенко, С. Фішер, А. Щербак та багато інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання про рівень інфляції постійно стоїть гостро, так як є складним соціально-економічним явищем, яке вимагає постійного спостереження. Одна з глобальних не вирішених проблем економіки України є рівень інфляції. Інфляція – це складне багатфакторне явище, яке характеризує порушення відтворювального процесу, є результатом макроекономічної нестабільності, визначеного дисбалансу між сукупним попитом і сукупною пропозицією і властиве економіці, що використовує паперово-грошовий обіг.

Мета статті полягає у визначенні соціально-економічних наслідків інфляції, основних напрямків вдосконалення антиінфляційної політики України на основі аналізу динаміки та особливостей інфляції.

Для досягнення поставленої мети передбачається постановка і вирішення таких теоретичних і практичних завдань:

- проаналізувати особливості інфляції в Україні;
- дослідити механізми розгортання інфляції та її соціально-економічні наслідки;
- виділити шляхи вдосконалення методів боротьби з інфляцією.

Виклад основного матеріалу. Інфляція – складне соціально-економічне явище, яке характерне безлічі країн, в тому числі і Україні. Високий рівень інфляції робить негативний вплив на економічну систему: перешкоджає довгостроковим інвестиціям і економічному зростанню, призводить до витіснення у внутрішньому обігу національної валюти іноземною, а також ускладнює стабільний розвиток соціальної, політичної та інших сфер суспільства.

На початку 1990-х рр. в Україні були досягнуті значні результати в стримуванні інфляції, але говорити про те, що в українській економіці вироблений ефективний механізм регулювання інфляційних процесів помилково.

В даний час, рівень інфляції в Україні постійно підвищується, а методи боротьби з інфляцією не дають очікуваного результату.

З цього випливає, що проблема інфляції для національної економіки залишається не вирішеною. Актуальним і необхідним завданням є дослідження інфляційних процесів, а також виявлення їх специфіки протікання в українській економіці.

У сучасній українській економіці існує не мала кількість причин інфляції. Однак складність і різнобічність проблеми перешкоджає створенню єдиної і не суперечливої концепції причин інфляції, не дивлячись на безліч присвячених цьому питанню досліджень, причому спрямованість цих досліджень найрізноманітніша. Залежно від різних економічних, а також політичних процесів, інфляція змінюється і деформується, тому необхідно досконально проаналізувати ці зміни і сформулювати основні причини інфляційних процесів.

Розглянемо інфляційні процеси в Україні в довгостроковому періоді. Проаналізуємо інфляцію в Україні з 2015 по 2020 рр.

Таблиця 1
Рівень інфляції в Україні за 2015–2020 рр., %

Період	Індекс інфляції, %	Інфляція, %
2015	143,3	43,3
2016	112,4	12,4
2017	113,7	13,7
2018	109,8	9,8
2019	104,1	4,1
2020	105	5

Проблема інфляції є важливою частиною економіки, так як її наслідки і результати соціально-економічного впливу займають значну роль в дослідженні оцінки економічного добробуту країни і всесвітнього господарства. Дане питання є досить актуальним в нашому сучасному суспільстві, що підтверджується необхідністю виявлення сутності, глибоких причин розвитку інфляції, її специфіки та основних напрямів антиінфляційної політики України. Несприятливі соціально-економічні результати інфляції змушують керівництво різних країн проводити економічно необхідну політику, яка спрямована на протистояння інфляції.

Інфляція – це стійке зростання загального рівня цін на товари і послуги. Вона вимірюється як щорічне відсоткове збільшення.

Інфляція – досить відоме, і в той же час, недостатньо пояснене явище соціально-економічного життя. У сучасному світі інфляція – це процес знецінення грошей, який відбувається внаслідок цілого комплексу чинників. Це служить підтвердженням того, що інфляція має не тільки грошовий характер, а й соціально-політичний, економічний.

На рівень інфляції впливають суспільні настрої і соціальна психологія. Тому цілком закономірно поява такого поняття, як «інфляційні очікування», якщо суспільство очікує інфляцію в найближчому майбутньому, то вона неодмінно виникне.

Рис. 1. Рівень інфляції в Україні за 2015–2020 рр., %

Джерело: розроблено авторами за [5]

Економічне становище України в останні роки можна охарактеризувати як кризу, викликану зовнішніми та внутрішніми шоками. Тому підвищення рівня інфляції не дивно. Насправді, можна сміливо говорити про те, що інфляція – це постійне явище в економіці будь-якої країни, проте, найбільш яскраво воно виражено в періоди криз, політичних негараздів і таке інше. Саме цей факт робить скрутним виявлення чітких, конкретних причин появи і зростання інфляції.

На наш погляд, якщо розглядати нинішній стан України, то можна виділити кілька найбільш серйозних причин прискорення зростання цін в країні. Перш за все, варто звернути увагу на світові ціни на енергоносії, адже значну їх частину Україна закуповує за кордоном. Таким чином, наші ціни знаходяться в сильній залежності від політичної ситуації. Також, не можна не сказати і про постійно зростаючі тарифи в сфері ЖКГ, які за рахунок нерівномірних підвищень завдають шкоди доходам споживачів і забезпечують зростання інфляції з року в рік.

Отже, до причин інфляції можна віднести:

По-перше, незбалансованість державних витрат і доходів, що виражається в нестачі держбюджету. У разі, якщо дефіцит державного бюджету заповнюється за рахунок зовнішніх запозичень, то це призводить до росту інфляції.

По-друге, присутність монополізму у виробництві, який призводить до встановлення високих цін на ринку.

По-третє, зі збільшенням «відкритості» економіки будь-якої держави, втягуванням її в світогосподарські взаємозв'язки підвищується загроза «імпортованої» інфляції. Це – зайве надходження в країну іноземної валюти; збільшення цін на імпортовані товари, занепад валютного курсу національної грошової одиниці.

Держава кожен раз зазнає впливу «зовнішнього» підвищення цін на імпортовані товари в умовах постійного курсу валюти.

По-четверте, інфляція набуває самопідтримуючий вид внаслідок інфляційних сподівань. Перевироблення інфляційних очікувань громадян і товаровиробників – найважливіша (навіть основна) мета антиінфляційної політичної діяльності.

Зрозуміло, існує безліч інших факторів, що впливають на інфляцію, однак, перераховані є найбільш поширеними і добре відображають специфіку нашої країни.

Одним з найбільш зловбодених наслідків нинішньої економічної ситуації в країні є безробіття.

Другий негативний наслідок, який викликає інфляція – це значне зменшення реальних доходів населення.

Також можна помітити, що інфляція значно підірвала стимул до накопичення.

У нинішній економічній ситуації наша держава повинна приймати ряд заходів, які сприятимуть якщо не повного усунення інфляції, то утриманню її на вже існуючому рівні. До таких заходів, на наш погляд, можна віднести: всебічне стимулювання національного виробництва, інвестування у виробничі технології, жорсткий контроль над діяльністю монополій, «стиснення» грошової маси і таке інше.

Держава намагається підтримати інфляцію на необхідному їй рівні. Протистояння держави

і інфляції, а також розвиток антиінфляційної політики і є необхідний елемент підтримки економіки. Негативні наслідки інфляції соціального і економічного характеру штовхають уряд різних країн прийняти рішення про введення певної економічної політики. Антиінфляційна політика охоплює безліч найрізноманітніших бюджетних, грошово-кредитних заходів, податкових, а також програм, спрямованих на досягнення стабілізації і дій по регулювання і розподілу доходів.

Антиінфляційні заходи вимагають послідовності і виваженості. Необхідно розуміти, що для боротьби з інфляцією потрібно протистояти її основним причинам. Для досягнення потрібного ефекту в цій боротьбі головними цілями антиінфляційної політики повинні бути зменшення потенціалу інфляції, передбачувана динаміка інфляції, падіння інфляційних темпів, стабілізація цін.

Стратегічною метою антиінфляційної політики є приведення темпів зростання грошової маси відповідно до темпів зростання товарної маси, або ж з темпами реального ВВП в короткий період часу, а обсяг разом зі структурою сукупної пропозиції – з обсягом і структурою сукупного попиту в довгий період часу. Для того щоб вирішити ці завдання, необхідно здійснювання комплексу заходів, які направлені на стримування і регулювання всіх елементів інфляції: попиту, витрат і очікувань.

При оцінці характеру антиінфляційної політики виділяється два загальних підходи. У першому підході передбачається активна бюджетна політика для того, щоб впливати на платоспроможний попит. Внаслідок цього відбувається маневрування державними витратами і податками, тобто здійснюється обмеження державою своїх витрат і підвищення податків.

В кінцевому підсумку відбувається скорочення попиту, а також зниження темпів інфляції. Одночасний спад інвестицій і виробництва призводять до застою і до явищ, зворотних початковим цілям, помічається розвиток безробіття. При нестачі попиту відбувається здійснення програми державного капіталовкладення та інших витрат, а також зниження податків. Вважається, що завдяки цьому йде розширення попиту на споживчі товари і послуги. Однак посилення інфляції може відбуватися через стимулювання попиту бюджетними коштами. Якщо скорочення дефіциту бюджету буде відбуватися за допомогою зменшення витрат держави, то це означає, що витрати цієї політики лягають на сферу, яка фінансується за рахунок бюджету (це підприємства, які мають доступ до дешевих кредитів і дотацій і т.п.).

Якщо вона здійснюється за допомогою рахунків витрат податків на прибуток і тарифів експорту, то витрати несуть практично тільки підприємці і працівники недержавних підприємств.

Висновки та пропозиції. Негативні наслідки більш розвиненої інфляцією для національної економіки України полягають у наступному:

- знецінення доходів населення, особливо тих, хто зайнятий у бюджетній сфері;
- походження розподілу національного багатства від бідніших до багатших верств населення, що підривають соціальну стабільність в суспільстві, і збільшується соціальне розшарування населення;
- грошова маса, накопичена підприємствами, знецінюється, неможливо здійснити інвестуван-

ня, не можна прийняти ніякі довгострокові рішення, руйнується база для економічного зростання.

У підсумку першою і головною метою в протистоянні інфляції є подолання економічного спаду, а також досягнення ефективної інвестиційної політики. І для того, щоб зрівняти диспропорції суспільного відтворення, потрібно сформувати стабільну макроекономічну структуру ринку.

Для того, щоб досягти і підтримати стійку низьку інфляцію, необхідно забезпечити цінову стабільність в країні, що є головною метою єдиної грошово-кредитної політики. Кінцевою метою державної економічної політики є встановлення цінової стабільності, яка сприяє підвищенню і збереженню добробуту населення на якомога вищому рівні.

Список літератури:

1. Тиверіадська Л.В., Якименко А.М. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 175–188.
2. Гальчинський А. Теорія грошей : навч.-метод. посіб. Київ : Основа, 1998. 414 с.
3. Сусіденко Ю.В. Вплив інфляційних процесів на економіку України. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18. № 1. С. 88–92.
4. Державна служба статистики України: URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 04.08.2021).
5. Індекс інфляції України / Фінансовий портал Мінфіну. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 04.08.2021).
6. Періодичні видання Національного банку України. Оцінка інфляції. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#1> (дата звернення: 04.08.2021).

References:

1. Tiveriadska L.V., Yakymenko A.M. (2015) Inflyacijni procesy ta yix socialno-ekonomichni naslidky v Ukraini. *Ekonomichnyj prostir*, no. 93, pp. 175–188.
2. Galchynskij A. (1998) Teoriya groshej: navch.-metod. posib. Kyiv: Osnova. (in Ukrainian)
3. Susidenko Yu.V. (2014) Vplyv inflyacijnyx procesiv na ekonomiku Ukrainy. *Ekonomichnyj analiz*, vol. 18, no. 1, pp. 88–92.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed 04 August 2021).
5. Indeks inflyaciyi Ukrainy / Finansovyj portal Minfinu. Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/> (accessed 04 August 2021).
6. Periodychni vydannya Nacionalnogo banku Ukrainy. Ocinka inflyaciyi. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#1> (accessed 04 August 2021).